

Jaké ctnosti by měl mít dobrý soudce?

Jana Stehlíková*

Abstrakt: V tomto článku se z hlediska etiky ctnosti zamýšlím nad tím, jaký by měl být dobrý soudce. Domnívám se, že dobrý soudce by měl usilovat o to, aby vše, co dělá, přispívalo k funkčnosti justice. O dobrotě soudce tak svědčí mnohdy jeho činy a projevy. S pomocí těchto projevů se snažím poukázat na to, že důležitými soudcovskými ctnostmi jsou odvaha, zdrženlivost a schopnost srozumitelně se vyjadřovat. Každá z těchto ctností napomáhá soudci na různých úrovních jeho profesní cesty, aby on i celá justice působili důvěryhodně. Důvěra veřejnosti je pro funkčnost soudnictví stěžejní. Soudci by proto měli o tyto ctnosti usilovat, ať už při přípravě na soudcovské povolání, či přímo při jeho výkonu.

Klíčová slova: etika ctnosti, dobrý soudce, funkčnost justice, důvěra veřejnosti v soudnictví, odvaha, zdrženlivost, srozumitelné vyjadřování, výchova soudců

Úvod

„Soudce je osoba, která rozhoduje spory, jež jsou jí předloženy.“¹ „Soudce nejen rozhoduje spory, ale také překlenuje propast mezi právem a společností.“² „Soudce chrání ústavu a demokracii.“³ Roli soudce lze popsat různými způsoby, stejně jako náplň soudcovy práce. Jaký by ale soudce měl být? To už je těžší otázka. Většinou dokážeme rozpoznat, jestli se nám líbí, nebo nelíbí, co soudce dělá nebo říká. Umíme možná i posoudit, zda by to soudce dělat měl, či neměl. Hůř už se nám hledá odpověď na otázku: „Proč?“. Znat důvody, kvůli kterým některé jednání a projevy soudců schvalujeme a jiné odsuzujeme, je však velmi důležité. Bez nich čelíme pokušení vynášet o ostatních unáhlené soudy a bezmyšlenkovitě moralizovat. Jedním z důvodů, proč se nám některé počínání soudců nemusí jevit správné, je, že neodpovídá tomu, jak by si počínal ideální soudce. Pokud však soudce a jeho činy posuzujeme podle měřítko, kterým je „ideální soudce“, měli bychom být schopni tohoto ideálního soudce popsat. Právě o to se v tomto článku alespoň částečně pokusím.

Jaký by měl být soudce, budu zjišťovat z pohledu etiky ctnosti. Vycházím z obecných úvah, které o etice ctnosti vedla Phillipa Foot,⁴ jedna z propagátorek současného pojetí etiky ctnosti. Při výkladu morálních pojmů jako „dobro“ či „dobrý“ následuji R. M. Hareho, jehož výkladem se inspirovala právě Phillipa Foot. Na rozdíl od Phillipy Foot však nepracuji s pojmem ctnosti jako s „lidskou dokonalostí“ či „dobrem“ samým o sobě.⁵ V kontextu hodnocení osobnosti soudce a jeho úlohy se mi jeví vhodnější teleologické pojetí etiky ctnosti, pro které je typické, že ctnosti směřují k nějakému jinému dobru.⁶

* Mgr. Jana Stehlíková, doktorandka na katedře právní teorie Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně. E-mail: jana.stehlikova@mail.muni.cz. ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5330-9229>.

1 BARAK, A. *The Judge in Democracy*. Princeton: Princeton University Press, 2006, s. 306.

2 Srov. *Ibidem*, s. xvii.

3 *Ibidem*, s. xviii.

4 Například v: FOOT, P. *Virtues and Vices: And Other Essays in Moral Philosophy*. Oxford: Oxford University Press, 2003, 161 s.

5 VELAZCO Y TRIANOSKY, G. What is virtue ethics all about? In: STATMAN, Daniel. *Virtue Ethics*. Edinburgh University Press, 1997, s. 49.

6 *Ibidem*, s. 50.

O tom, že má smysl uvažovat o výkonu funkce soudce také z pohledu etiky ctnosti mě přesvědčila práce Justina Oakleyho a Deana Cockina, *Virtue Ethics and Professional Roles*.⁷ Autoři se v ní snaží ukázat, že etické normy různých profesí lze odůvodnit podle etiky ctnosti přinejmenším stejně dobře jako z hlediska deontologické etiky či konsekvenencialismu.⁸ Tyto skupiny etických teorií primárně hledají odpověď na otázku: „*Jak by měl člověk jednat, aby jednal správně?*“⁹ na rozdíl od etiky ctnosti, která se ptá: „*Jaký by měl člověk být?*“¹⁰ Domnívám se, že obě otázky spolu souvisejí a že z toho, jak člověk soustavně jedná, lze leccos usoudit i o tom, jaký ve skutečnosti je.¹¹

Proto některé své závěry o tom, jaký by měl soudce být, opírám o příklady jednání či projevů, které by soudce měl či neměl činit. Kritériem, podle kterého určuji, jestli projev odpovídá praxi dobrého soudce, je, zda projev přispívá k funkčnosti justice.¹² Justice v demokratické společnosti musí zajišťovat nezávislé, nestranné a spravedlivé rozhodování sporů. Lidé pak musejí tomuto systému důvěřovat, aby v jejich očích obstála i ta rozhodnutí, s nimiž se vnitřně neztotožňují.¹³ Právě důvěra veřejnosti je nezbytnou podmínkou pro plnění soudcovské úlohy.¹⁴ Pokud k tomuto soudce svými projevy přispívá, pak jedná správně a lze ho považovat podle tohoto kritéria za ctnostného.

Vlastnosti či charakterové rysy,¹⁵ o kterých budu hovořit v souvislosti s různými projevy soudců, podle mě toto kritérium splňují. Tento článek neposkytne čtenáři úplný seznam soudcovských ctností. Dát takový seznam dohromady by snad ani nebylo možné. Ctnostný soudce může mít nespočet dobrých charakterových rysů, které různí lidé mohou nazývat různě a které může projevovat v rozličných situacích. Vybrala jsem proto alespoň tři ctnosti, které by měl soudce mít: odvahu, zdrženlivost a srozumitelnost. Tyto tři ctnosti jsou příklady toho, co je podstatné na různých úrovních soudcovy osobnostně profesní cesty.

Odvaha je předpokladem pro to, aby se člověk vůbec odhodlal vykonávat soudcovskou funkci a aby byl poté schopen naplnit podstatu této funkce (samostatně se rozhodovat, čelit politickým a jiným tlakům,¹⁶ stát si za názorem, nebát se říkat pravdu apod.). *Zdrženlivost* je nezbytná k tomu, aby soudce dokázal své povinnosti plnit v souladu se zákonem a nevystupoval příliš ze své soudcovské role ve prospěch vlastního ega. Zajišťuje tedy určitý základní standard výkonu soudcovské funkce. Tato ctnost se významně promítá téměř do všeho, co soudce činí, a je na ni také kladen velký důraz v kárné judikatuře

7 OAKLEY, J. – COCKIN, D. *Virtue Ethics and Professional Roles*. Cambridge: Cambridge University Press, 2001, s. 3.

8 Podobně to vidí také Daniel Statman. Srov. STATMAN, D. *Virtue Ethics*. Edinburgh University Press, 1997, s. 2.

9 SUIKKANEN, J. *This Is Ethics: An Introduction*. Hoboken: Wiley-Blackwell, 2014, s. 53.

10 Ibidem, s. 124.

11 Na to, že podle některých přístupů spolu ctnosti a jednání souvisejí, poukazuje také Velazco y Trianosky, VELAZCO Y TRIANOSKY, G. What is Virtue Ethics All About? In: STATMAN, D. *Virtue Ethics*, s. 50.

12 Funkčnost justice chápe Martin Hapla jako klíčový cíl rovněž při výkladu pojmu soudcovské důstojnosti. HAPLA, M. Může soudce dělat divné věci? Funkční soudnictví jako limit kárné odpovědnosti. *Jurisprudence*. 2020, č. 2, s. 43.

13 BARAK, A. *The Judge in Democracy*, s. 109.

14 Ibidem, s. 109.

15 Pro jednoduchost a srozumitelnost budu v textu hovořit o pozitivních charakterových rysech a vlastnostech jako o ctnostech. Ctnostného soudce však vnímám jako osobu, která má (nejen) tyto vlastnosti dohromady.

16 To považuje za nezbytné také Soudcovská unie ČR pro zachování nezávislosti soudců. Srov. Soudcovská unie ČR. *Etické zásady chování soudce. bod I. Nezávislost*. Brno, schválené 26. 11. 2005. Dostupné z: <<http://www.soudci.cz/o-nas/eticke-zasady-chovani-soudce.html>>. Stejně požadavky zahrnuje také etický kodex vytvořený při Nejvyšším soudu ČR. Viz: ANGYALOSSY, P. – HAVELEC, R. a kol. *Etický kodex*. NS: červenec 2020. Dostupné z: <[https://www.nsoud.cz/judikatura/ns_web.nsf/0/480C6A02F818B1DCC12586B00029183B/\\$file/ETICK%C3%9D%20KODEX%20\(2\).pdf](https://www.nsoud.cz/judikatura/ns_web.nsf/0/480C6A02F818B1DCC12586B00029183B/$file/ETICK%C3%9D%20KODEX%20(2).pdf)>.

i v judikatuře Ústavního soudu.¹⁷ Schopnost *srozumitelně*¹⁸ se vyjadřovat (přesnost ve vyjadřování, stylistická a rétorická obratnost apod.) je pak příkladem ctnosti, která plyne čistě z profesněetických norem. Vyplývá z toho, že soudce musí při výkonu své funkce komunikovat především s účastníky řízení. Není nijak vynutitelná, ale zlepšuje morální úroveň soudcovy počínání a, jak si ukážeme, může mít značný vliv na fungování celého soudnictví.¹⁹

Tyto ctnosti odůvodním různými příklady chování soudců a pokusím se vysvětlit, jaký je přínos těchto ctností pro výkon soudcovské funkce. Rovněž upozorním na to, jaké problémy mohou v jednotlivých případech vyvstat, když se snažíme zjistit, jaký soudce je z hlediska etiky ctnosti.

Jde tedy o práci především etickou, která nutně vychází ze zákonných požadavků kladených na soudcovskou funkci. Tím se však právní otázky v tomto textu vyčerpávají. Proto v něm čtenář nenajde odpovědi na to, co se stane, když se soudce nezachová správně nebo když nemá vhodné charakterové rysy. Právo tyto neduhy žádnými sankcemi nepostihuje. Navíc nedává smysl trestat někoho za to, jaký je (což je otázka, na kterou hledá odpověď etika ctnosti). Text poukazuje na to, že dobří soudci přispívají k funkčnosti justice (a špatní z logiky věci nikoliv). Argumentace ve prospěch jednotlivých soudcovských ctností, je vedena v duchu etiky, respektive morálky. Dílčí argumenty jsou však ovlivněny zákonnými požadavky na funkci soudce, takže řada argumentů směřuje k ochraně hodnot a zájmů, na něž pamatuje i právo. Některé z těchto právních pojmů mají navíc sociologickou či psychologickou konotaci (např. důvěra veřejnosti). Proto i argumenty, které se s nimi pojí, v sobě obsahují určitý sociologický, respektive psychologický aspekt této problematiky. To však nic nemění na tom, že všechny dílčí argumenty pomáhají najít odpověď na to, jak si představit dobrého soudce podle etiky ctnosti.

1. „Dobry“ soudce

Důvod, proč se ptáme po soudcovských ctnostech, je ten, že se s jejich pomocí snažíme odpovědět na otázku, jaký by měl být dobrý soudce. Co to ale znamená být „dobry“ soudce? Na to se pokusím odpovědět v této části textu.

Nejdříve si objasňeme, proč není řeč pouze o „soudci“, ale o „dobrém soudci“. Phillipa Foot rozlišuje tzv. funkční a nefunkční pojmy.²⁰ Funkční pojmy v sobě obsahují typické vlastnosti, lze je již podle jejich názvu nějak charakterizovat, protože označují osoby či věci, které mají jasně danou funkci, k níž slouží. Například nůž plní jasnou funkci: krájí, řeže věci. Jde tedy o funkční slovo. Řekneme-li o nějakém noži, že je dobrý, znamená to, že dobře krájí a řeže. Nefunkční pojmy jednoznačnou informaci o vlastnostech osoby či věci neposkytují. Abychom pochopili jejich význam, musíme nejdříve pochopit význam

¹⁷ Například náleží Ústavního soudu ze dne 5. 9. 2016, sp. zn. I. ÚS 2617/15.

¹⁸ Tato ctnost nelze vyjádřit snadno jednoslovně, jako to můžeme vidět u „odvahy“ nebo „zdrženlivosti“. Jedním z důležitých projevů této ctnosti je podle mě *srozumitelné* rozhodnutí. Pro jednoduchost a stručnost budu v textu hovořit o ctnosti „srozumitelnosti“ a „srozumitelném“ soudci, přestože to není přesné a úplné vyjádření toho, co tato vlastnost obnáší.

¹⁹ To, že je srozumitelné vyjadřování soudce důležité, si uvědomuje i Soudcovská unie. Dobry ústní i písemný projev je podle ní atribut soudcovské důstojnosti. Srov. Soudcovská unie ČR. *Otevřený soubor etických dilemat soudce*. Odst. IV. Důstojnost, bod 1. Důstojnost v průběhu řízení. Dostupné z: <<http://www.soudci.cz/o-nas/otevreny-soubor-etick%C3%BDch-dilemat-soudce.html>>.

²⁰ FOOT, P. *Virtues and Vices: And Other Essays in Moral Philosophy*, s. 108.

činnosti, které se věnují. Například farmář je dobrým farmářem, pokud dobře obstarává práce na farmě. Co tyto práce obnášejí, se ale může lišit podle místa, situace a dalších faktorů. Totéž platí i pro soudce. Dobrý soudce je ten, který dobře vykonává funkci soudce. Může být zavádějící, že mluvíme o jeho funkci, a přitom jej podřazujeme pod nefunkční pojem. Dává to však smysl, protože je nutné mnoho dalšího vysvětlit, doplnit, zasadit do kontextu, abychom zjistili, jaký soudce musí být, aby dobře soudil.

Pojem „dobře“ nebo „dobrý“ může působit výkladové problémy. Podle Hareho jej lze vnímat dvěma způsoby: 1) dobrý sám o sobě, ze své podstaty, anebo 2) dobrý ve smyslu „dobře sloužící určitému účelu“.²¹ Hare připouští, že je velmi atraktivní ptát se po podstatě dobroty něčeho či někoho.²² Na rozdíl od dobroty odvozené od účelu však mohou vlastnosti a schopnosti, které pod dobrotu něčeho ze své podstaty podřadíme, podléhat osobním preferencím a názorům každého člověka.²³ Druhé pojetí pojmu „dobrý“ tak umožňuje poněkud objektivnější přístup k tomu, abychom mohli někoho charakterizovat jako dobrého.

U soudce je tedy potřeba říct, co od něj a od jeho výkonu soudcovské funkce očekáváme. Nejjasněji to říká zákon o soudech a soudcích: soudce musí rozhodovat nezávisle, nestranně a spravedlivě, nesmí podřívat důvěru veřejnosti v justici ani dehonestovat ostatní soudce.²⁴ Zákon pak dále upravuje konkrétnější pravidla, která mají přispět k tomu, aby soudce těmto povinnostem dostál. Na zákonné požadavky také navazují etické kodexy,²⁵ které nezávazně radí soudcům, jak by se měli v různých situacích chovat. Jednotlivá doporučení pomáhají soudcům nejen dodržovat zákonné požadavky, ale kladou důraz i na hodnoty a zájmy, díky nimž může justice požívat větší důvěry a lépe pak fungovat.²⁶

K tomuto cíli musí tedy ctnostný soudce směřovat. Jednání ve vztahu ke kýženému cíli je podle etiky ctnosti správné tehdy, je-li konáno ctnostným člověkem.²⁷ Proto je třeba najít charakterové rysy (ctnosti), s jejichž pomocí mohou soudci usilovat o řádné plnění povinností plynoucích ze soudcovské funkce. Pro ctnosti je podle Phillipy Foot typické, že svědčí lidským bytostem, respektive přináší užitek,²⁸ ať už jednotlivci, nebo společnosti.²⁹ Soudcovské ctnosti by tedy měly být takové, které prospívají soudci, a díky jeho práci pak celé společnosti, pro kterou se soudce snaží zajišťovat spravedlnost. Domnívám se proto, že prospěch z dobra nelze u osoby vykonávající funkci soudce chápat pouze tak, že díky němu žije naplněným životem.³⁰ Nehodnotíme ji totiž jen jako lidskou bytost, ale právě jako někoho, kdo plní určitou roli ve společnosti, jejíž podstatou je zajistit fungování

²¹ HARE, R. M. *The Language of Morals*. New York: Oxford University Press, 1952, s. 93.

²² *Ibidem*, s. 98.

²³ Srov. *ibidem*, s. 138–139.

²⁴ § 80 odst. 4, 5 a 6 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích.

²⁵ U nás jsou to etické kodexy vytvořené Soudcovskou unií ČR a kolektivem autorů vytvořeným při Nejvyšším soudu ČR.

²⁶ K tomu směřují například různá doporučení, která se týkají komunikace s médii či s veřejností, prezentace vlastních názorů, sdělování a přijímaná kritiky související s justicí apod. Podle otevřeného souboru etických dilemat soudce se tyto otázky vztahují rovněž k tomu, zda se soudce chová důstojně, či nikoliv. Srov. Soudcovská unie ČR. *Otevřený soubor etických dilemat soudce*. Odst. IV. Důstojnost, body 5, 6 a 8. Důstojnost v průběhu řízení. Dostupné z: <<http://www.soudci.cz/o-nas/otevreny-soubor-etick%c3%bdch-dilemat-soudce.html>>.

²⁷ OAKLEY, J. – COCKIN, D. *Virtue Ethics and Professional Roles*, s. 9.

²⁸ V tomto případě není užitek chápán tak jako v kontextu konsekvencialismu, respektive utilitarismu.

²⁹ OAKLEY, J. – COCKIN, D. *Virtue Ethics and Professional Roles*, s. 16.

³⁰ O naplněném životě hovoří etici ctnosti jako o cíli každého člověka, to však nevylučuje to, aby etika ctnosti ospravedlňovala i jiný cíl v užším kontextu, než je široce vymezený život člověka. S pojmem „*flourishing life*“ se setkáme například i v: OAKLEY, J. – COCKIN, D. *Virtue Ethics and Professional Roles*, s. 4.

justice tím, že bude svou funkci řádně vykonávat. Z tohoto úhlu pohledu soudci nejvíce svědčí takové ctnosti, které mu pomohou tento cíl naplňovat.

Ctnosti, jako charakterové rysy, se skládají ze tří různých částí: intelektuální složky (která člověku umožňuje formulovat své cíle a přesvědčení, v jejichž prospěch chce jednat), emoční složky a motivační složky.³¹ Intelektuální složka slouží k tomu, aby byl člověk schopen uvážit, co, kdy, případně v jaké míře je vhodné udělat, aby to bylo v souladu s nějakou konkrétní ctností. Emoční složka zodpovídá za to, že se člověk cítí provinile, když v souladu s touto ctností nejednal, a naopak se cítí dobře, když jí svým jednáním učinil za dost. Motivační složka pak znamená, že člověk touží jednat v souladu s určitou ctností a nejednat v rozporu s ní.³² Aristoteles shrnuje ctnostné jednání takto: je vědomé, konané ze správných důvodů a vyplývá ze stabilních charakterových vlastností.³³

To je samozřejmě ideální stav, o který by i soudci měli usilovat, aby díky potřebným ctnostem dobře vykonávali funkci soudce. Pokud jim některé z potřebných ctností nejsou vlastní, mohou se snažit o to, aby je nabyli.³⁴ Zprvu se soudce může uchýlovat k určitému jednání, které je správné z hlediska nějaké ctnosti, čistě ze sobeckých pohnutek. Postupně si však díky tomuto vědomému jednání může tu či onu ctnost osvojit, a díky ní být lepším soudcem a lépe vykonávat svou funkci.³⁵ I kdyby se mu však nepovedlo osvojit si některou ze ctností, nemusí to znamenat, že není dobrým soudcem. Pokud se snaží jednat v jejich duchu tak, aby přispíval k funkčnosti justice, pak osvědčuje jednu naprosto stěžejní vlastnost pro výkon soudcovské funkce. Znamená to, že soudce je oddaný myšlence dobře fungující justice a je odhodlaný jednat tak, jak by jednal soudce, který by měl třeba i jiné charakterové rysy prospěšné pro naplnění tohoto cíle. A to je to, oč tu běží: soudce může být dobrým nejen díky svým dílčím predispozicím, ale i proto, že mu na tom záleží a chce jím být.³⁶ I to je velmi důležitá vlastnost.

Přesto je užitečné si říct, které konkrétní charakterové rysy pomáhají soudci plnit jeho roli co nejlépe. Stávajícím soudcům může diskuse o nich pomoci s určitou sebereflexí,³⁷ ale i ve snaze kultivovat svou osobnost.³⁸ Budoucím soudcům zase mohou napovědět, na čem na sobě mají pracovat a proč, aby soudcovskou funkci vykonávali dobře. Vědět, jaké vlastnosti u sebe a ostatních rozvíjet hraje důležitou roli i při výchově a vzdělávání dalších generací. Velmi dobře se vhodné způsoby chování učí nápodobou vzorů, ať už

³¹ SUIKKANEN, J. *This Is Ethics: An Introduction*. Hoboken: Wiley-Blackwell, 2014, s. 126.

³² Srov. ibidem, s. 126.

³³ ARISTOTELES. *Etika Nikomachova*. Kniha druhá, část čtvrtá. Dostupné z: <<http://classics.mit.edu/Aristotle/nicomach-aen.2.ii.html>>.

³⁴ K prohlubování a rozvíjení nejen odborných, ale právě i osobních kvalit, nabádá také Soudcovská unie ČR. Srov. Soudcovská unie ČR. *Etické zásady chování soudce. bod VI. Odbornost*. Brno, schválené 26. 11. 2005. Dostupné z: <<http://www.soudci.cz/o-nas/eticke-zasady-chovani-soudce.html>>.

³⁵ SUIKKANEN, J. *This Is Ethics: An Introduction*, s. 127.

³⁶ Jeden z citátů ředitele školy čar a kouzel v Bradavicích, Albus Brumbála, (respektive autorky knih o Harrym Potterovi, J. K. Rowling), zní: „O tom, jací jsme doopravdy, mnohem víc než naše schopnosti vypovídá to, co si sami zvolíme.“ Tento výrok lze vztáhnout i na výše popsanou situaci. Srov. ROWLING, J. K. *Harry Potter a tajemná komnata*. 6. vydání. Praha: Albatros, 2016, s. 261.

³⁷ O tom, že se soudci musejí zodpovídat především a nejčastěji svému svědomí a že je třeba, aby na sobě neustále pracovali, hovořila Daniela Zemanová. In: LÉKO, K. Daniela Zemanová: Nahodilost výběru soudců je neudržitelná. In: *ceskapozice.cz* [online]. 23. 9. 2014 [2015-03-23]. Dostupné z: <https://ceskapozice.lidovky.cz/tema/daniela-zemanova-nahodilost-vyberu-soudcu-je-neudrzitelna.A140921_223414_pozice-tema_lube>.

³⁸ Podle Aharona Baraka musí soudce sám sebe neustále podrobovat kontrole a kritice, aby dobře plnil svou úlohu. Viz BARAK, A. *The Judge in Democracy*, s. 102.

lidských či profesních. Učení podle morálních vzorů je dokonce považováno za mnohem efektivnější než učení na základě vštěpování principů a smyslu pro povinnost.³⁹ Proto má smysl pojmenovat charakterové rysy, které by tyto vzory měly mít.

Nakonec být dobrým ve své profesi je podle Oakleyho a Cockina dobrem, které významně přispívá i k dosažení klíčového dobra pro všechny lidské bytosti: žít naplněný život.⁴⁰ Dále se tedy v textu podíváme alespoň na některé ctnosti, které mohou pomoci soudcům se k tomuto cíli přiblížit.

2. Odvážný soudce

Jednou ze ctností, která by soudci neměla být cizí, je odvaha. Soudce by měl být odvážný. Proč? Důvodů je řada. Než se k nim ale dostaneme, musíme si objasnit, co „odvaha“ znamená. Je mnoho různých druhů odvahy.⁴¹ Někdy může být odvážné něco říct, když ostatní mlčí, jindy zas nechat si věci pro sebe, když jiní naléhají. Je zapotřebí znát kontext, v jakém se tato ctnost uplatňuje. Obecně ale lze odvahu popsat tak, že jde o ochotu riskovat v situacích, které za to stojí.⁴² Někdy může risk znamenat to, že člověk upřednostní ostatní před sebou samým, respektive cizí či veřejné zájmy před vlastními zájmy. Jindy může risk spočívat v tom, že člověk projeví nesouhlas s přáteli či kolegy, aniž ví, zda tím jeho vztahy s ostatními neutrpí značnou újmu apod.

Odvaha soudci napomáhá už v situaci, kdy se rozhoduje, zda bude funkci soudce vykonávat. Soudce díky odvaze podstupuje riziko, že na něj bude vyvíjen tlak ze strany účastníků, médií, politických představitelů apod. Rovněž na sebe bere zodpovědnost za to, že eliminuje riziko, že se mu nepodaří spravedlivě řešit a rozhodovat případy. Také musí projevovat odvahu, když si chce stát za svým názorem, ať už na místě soudce rozhodujícího či disentuujícího, anebo když přizná, že jeho právní názor nebyl správný a rozhodne se přijmout jiné řešení.⁴³ Odvážné je i to, přijmout úděl soudce být někdy sám: nehovořit s lidmi, s nimiž by rád mluvil, nestýkat se s lidmi, jejichž společnost by mohla vrhat špatné světlo na jeho nestrannost, nebo jen zůstat sám se svými názory proti názorům jiných.

Někdy může být obtížné rozpoznat, z jakých pohnutek soudce jedná, a tedy zda je skutečně odvážný. To je úskalí etiky ctností. Nalézt morální důvody lidského jednání podle této etiky ztěžuje skutečnost, že se lidé mohou přetvařovat (nevíme, zda má soudce kladný emoční vztah k odvaze – tj. zda je u něj ve vztahu k této ctnosti přítomna emoční složka) a nejsou ve svém jednání vždy konzistentní. To nám nemusí vadit, spočívá-li soudcova motivace k určitému jednání či projevu v tom, že chce, aby jeho činy přispívaly k fungování justice. Když se soudce snaží dělat odvážné věci, aby rozhodoval nezávisle, nestranně a spravedlivě nebo aby mu veřejnost důvěřovala, přestože se odvážným být necítí, je jeho počínání veskrze dobré.

³⁹ V tomto by měl spočívat velký přínos etiky ctností oproti deontologickým a konsekvenencialistickým etikám. Srov. STATMAN, D. *Virtue Ethics*. Edinburgh: Edinburgh University Press, 1997, s. 13.

⁴⁰ Takže kromě dílčího cíle – dobrého fungování justice – může být dobrým výkonem profese dosaženo i dobrého života. OAKLEY, J. – COCKIN, D. *Virtue Ethics and Professional Roles*, s. 4.

⁴¹ To se dozvídáme i díky populárně umělecké tvorbě, jako například ve filmu *Petr Pan*. Srov. HOGAN, P. J. *Petr Pan*. Universal, 2003 [cit. 2021-08-25], cca 11. minuta an. Dostupné z: <<https://www.csfd.cz/film/44829-petr-pan/prehled/>>, „There Are Many Different Kinds of Bravery:“ <<https://www.youtube.com/watch?v=IgF00x89s6k>>, čas 0:40 an.

⁴² SUIKKANEN, J. *This Is Ethics: An Introduction*, s. 126.

⁴³ Aharon Barak věří, že když soudce čestně přizná svou chybu, získá tím větší důvěru veřejnosti. Srov. BARAK, A. *The Judge in Democracy*, s. 111–112.

Situace se liší, když soudce motivují jeho sobecké zájmy. Tento problém s přetvářkou a tím, jak ji rozpoznat, se zřejmě nepodaří nikdy úplně odstranit. Mohli bychom jej ale alespoň částečně vyřešit, když budeme sledovat, jak se člověk (soudce) chová po delší dobu (jak jedná, co říká, co píše, jak rozhoduje apod.). Navíc lze očekávat, že soudcovy „odvážné“ projevy, které by byly motivovány něčím nekalým, by s sebou nenesly žádoucí efekt, tj. nepřispívaly by k lepšímu fungování justice (nebudily by větší důvěru veřejnosti v soudnictví, ale naopak by justici vykreslovaly v nepěkných barvách: jako nesoudržnou, rozhádanou, nekompetentní apod.).⁴⁴

Další obtíž spočívá v tom, jak kdo odvahu chápe a jak si představuje, že díky této ctnosti naplní svou profesní roli. Soudce si například může myslet, že odvážně hájí před kolegy svůj názor, když se nepodřídí většině a proti většinovému názoru důrazně disentuje. Může jít o projev odvahy. Ale stejně tak se může v některých situacích plést a projevovat tak spíše svou tvrdohlavost. Nebo sice může mít pravdu, ale svůj nesouhlas projevuje takovým způsobem, že podrývá důvěru veřejnosti ve své kolegy a ve spravedlivé rozhodování soudu.

Kontroverzní případ představuje například disentní stanovisko skupiny ústavních soudců k mediálně sledovanému nálezu,⁴⁵ který se týkal úpravy volebního systému a relativně krátce před volbami zrušil část volebního zákona. Šlo o rozhodnutí, které vyvolalo řadu otázek, a debata o něm byla zcela namístě. Rovněž je pochopitelné, že i mezi ústavními soudci se našli odpůrci většinového názoru. Část soudců se tedy vůči závěrům nálezu vymezila.⁴⁶ Zvolili však takový způsob vyjádření nesouhlasu (expresivní jazyk a poměrně agresivní vyznění textu), že tím vyvolali řadu otázek nad soudržností soudu a kompetencí jednotlivých soudců.⁴⁷

Jde v takovém případě stále o odvahu soudce, když je tím narušen jiný zájem, jiná hodnota, k jejíž ochraně by mělo fungování soudnictví přispívat? Domnívám se, že ne. Soudce nesmí zapomínat na intelektuální složku odvahy, která se projevuje mj. tak, že je třeba vždy zvážit, jak se v různých situacích projevovat, jak moc se brát za své názory a jak silně a hlasitě je prosazovat. Má-li soudce zajišťovat nezávislé, nestranné a spravedlivé rozhodování sporů v systému, kterému lidé věří, pak nesmí zaměňovat odvahu s urputným až sobeckým prosazováním vlastních zájmů, snahou mít za každou cenu poslední slovo a potřebou zviditelnit sebe sama.⁴⁸ Soudce je odvážný, když před svými zájmy upřednostní zájem na přispění k funkčnosti justice.

⁴⁴ Podle etických zásad soudce z dílny Soudcovské unie: „Soudce se při plnění své funkce vyvaruje nevhodného vystupování, projevů, i všeho, co by mohlo vzbudit takový dojem.“ Podle zásad takové projevy nejsou v souladu s důstojností soudce. Nevhodně motivované jednání soudce se tak může narušovat dobrý výkon jeho funkce z více důvodů (narušení důstojnosti, ohrožení důvěry veřejnosti aj.). tyto důvody spolu nezřídka souvisejí. Srov. Soudcovská unie ČR. *Etické zásady chování soudce. bod IV.1 Důstojnost*. Brno, schválené 26. 11. 2005.

⁴⁵ Nález Ústavního soudu ze dne 3. 2. 2021, sp. zn. Pl. ÚS 44/17.

⁴⁶ Odlišné stanovisko k nálezu Ústavního soudu ze dne 3. 2. 2021, sp. zn. Pl. ÚS 44/17.

⁴⁷ Stanovisko upoutalo ihned pozornost médií. Srov. například Disentní stanovisko: Vrchol arogance a ponurý obraz o rozhodování ÚS. In: *Česká justice* [online]. 3. 2. 2021 [18. 10. 2021]. Dostupné z: <<https://www.ceska-justice.cz/2021/02/disentni-stanovisko-vrchol-arogance-a-ponury-obraz-o-rozhodovani-us/>>, nebo RAMBOUSKOVÁ, M. – ŠVIHEL, P. Čtyři ústavní soudci se změnou voleb nesouhlasí. Jaké jsou jejich výhrady? In: *Seznam.cz* [online]. 3. 2. 2021 [cit. 2021-10-18]. Dostupné z: <<https://www.seznamzpravy.cz/clanek/ctyri-ustavni-soudci-se-zmenou-voleb-nesouhlas-i-jake-jsou-jejich-vyhrady-140596>>.

⁴⁸ Etický kodex sepsaný při Nejvyšším soudu poukazuje na potřebu určité zdrženlivosti při soudcových veřejných projevech (srov. ANGYALOSSY, P. – HAVELEC, R. a kol. *Etický kodex*, s. 23). V *Otevřeném souboru etických dilemat soudce* zase najdeme úvahy o tom, že by měl soudce dobře zvážit, jak se jeho kritika promítne do chodu soudu nebo jaký

To například znamená, že i když cítí potřebu vystoupit proti domnělému nesprávnému názoru, musí zvážit, zda (má k tomu skutečně dobrý důvod?) a jak to udělat. Řešením může být odvážně zvolit ta správná slova, riskovat zhoršení vztahů v budově soudu a vysvětlit veřejnosti, že „i mistr tesař se někdy utne“... Anebo soudce může situaci vyhodnotit tak, že právně možných řešení bylo více a to, které on preferoval, zkrátka neuspělo. Pak by bylo nanejvýš vhodné a odvážné postavit se vlastnímu egu a nechat si své pochyby pro sebe. Veřejnost tak nebude vystavena nepřehledné situaci, která v ní pouze vzbudí pochybnosti o tom, zda jsou soudci odborně schopni rozhodovat jejich spory.

3. Zdrženlivý soudce

Další soudcovskou ctností je zdrženlivost. Že by měl být soudce zdrženlivý, plyne mj. z judikatury kárného soudu i soudu ústavního.⁴⁹ Zdrženlivost je nutné chápat vždy v kontextu nějakého konkrétního jednání, respektive typu jednání nebo projevu. S trochou nadsázky by se dalo říct, že ctnost zdrženlivosti vystihují v různých situacích rčení jako: „někdy méně je více“, „dvakrát měř, jednou řež“ nebo „mluviti stříbro, mlčeti zlato“. Zdrženlivost je tedy brzdou, která nutí soudce, aby se občas držel trochu zpět, přestože může mít někdy nutkání udělat nějaký rázný či výstřední čin,⁵⁰ nekompromisní rozhodnutí⁵¹ nebo pronést plamenný či kontroverzní projev.⁵² Jak říká Aharon Barak: „*Soudce musí respektovat řetězy, které ho svazují.*“⁵³ I tak lze vyjádřit podstatu zdrženlivosti.

Zdrženlivé patrně nebylo například počínání soudkyně Volopichové, když se odhalila při soutěži Miss monokiny.⁵⁴ Martin Hapla chápe jako přinejmenším rozporuplné potrestání této soudkyně kvůli narušení soudcovské důstojnosti.⁵⁵ Připouští však, že její chování může být vnímáno tak, že postrádala určitou citlivost na společenské normy a to, co svým počínáním způsobí.⁵⁶ Domnívám se, že právě zdrženlivost by jí pomohla situaci lépe vyhodnotit a tyto společenské normy nepřekročit. K dobrému fungování justice tím totiž zjevně nepřispěla, protože veřejnost si na základě jednání této soudkyně mohla učinit o justici obrázek, který nepůsobil příliš důvěryhodně. O důvěru veřejnosti přitom musí

bude mít dopad na rozhodování soudu. (srov. SOUDCOVSKÁ UNIE ČR. *Otevřený soubor etických dilemat*. Odst. IV. Důstojnost, bod 8.)

⁴⁹ Například rozhodnutí kárného senátu NSS ze dne 6. 6. 2016, čj. 11 Kss 6/2015-53, náleží Ústavního soudu ze dne 5. 9. 2016, sp. zn. I. ÚS 2617/15, v odlišném kontextu například rozhodnutí kárného senátu NSS ze dne 22. 10. 2014, čj. 13 Kss 5/2014-122 atd.

⁵⁰ Problematická by mohla být případná účast soudce na politicky zaměřené demonstraci.

⁵¹ Tomáš Friedel poukazuje na to, že soudci projevují svou zdrženlivost i při souzení (respektive netrestání) kárných věcí, protože už jen kárné řízení má dopady na soudcovu reputaci. Srov. FRIEDEL, T. Jak čeští soudci (ne)smí jednat? Praxe kárného senátu ve věcech kárných řízení se soudci v letech 2008–2014. *Jurisprudence*. 2015, č. 1, s. 22–23.

⁵² A to jak písemný či ústní. Na nedostatek zdrženlivosti poukázal kárný senát právě třeba ve věci soudce Zbránka, který psal satiricky laděné a značně kontroverzní povídky o migrantech na svém blogu. Viz rozhodnutí kárného senátu NSS ze dne 6. 6. 2016, čj. 11 Kss 6/2015-53.

⁵³ BARAK, A. *The Judge in Democracy*, s. 102.

⁵⁴ NĚMĚČEK, T. Kárná řízení od Miss monokini k alkoholu v síni. In: *Ihned.cz* [online]. 24. 1. 2007 [cit. 2021-10-07]. Dostupné z: <<http://archiv.ihned.cz/c1-20252110-karnarizeni-od-miss-monokini-k-alkoholu-v-sini>>.

⁵⁵ Oba etické kodexy (Od Nejvyššího soudu i Soudcovské unie) kladou na soudcovskou důstojnost velký význam, nijak blíže tento pojem však nevysvětlují. Soudce by však podle nich měl respektovat určitý standard vhodného oblékání a pamatovat na autoritu, s níž soudci potřebují rozhodovat. Srov. ANGYALOSSY, P. – HAVELEC, R. a kol. *Etický kodex*, s. 2 an., a SOUDCOVSKÁ UNIE ČR. *Otevřený soubor etických dilemat*. Odst. IV. Důstojnost, bod 2.

⁵⁶ Srov. HAPLA, M. *Může soudce dělat divné věci? Funkční soudnictví jako limit kárné odpovědnosti*, s. 45.

soudce usilovat jak v soudní síni, tak mimo ni.⁵⁷ A to se soudkyni v tomto případě s ohledem na mediální ohlas⁵⁸ nepodařilo.

Zdrženlivost nepředstavuje absolutní zákaz cokoli dělat (kdyby se soudkyně ne-svlékla, ale účastnila by se běžné soutěže krásy, možná by její účast v soutěži nijak důvěru veřejnosti v justici nepoznamenala). Ukládá ale soudci povinnost pečlivě zvážit situaci a dopady jednání či projevů na zájmy, které justice chrání a naplňuje. Může se stát, že soudce chce dělat vše správně a s dobrým úmyslem, ale špatně vyhodnotí, jaké jednání ještě zdrženlivé je, a jaké už není. V takovém případě selhává intelektuální⁵⁹ složka, která zodpovídá za to, jak soudce zdrženlivost chápe. Aby se soudce takové chybě vyhnul, může se pokusit napodobit jednání nějakého svého morálního vzoru⁶⁰, kterému je zdrženlivost vlastní.

Také v případě zdrženlivosti není namístě hodnotit soudce pouze na základě ojedinělé situace či události. Opět je třeba sledovat soudcovu počinání po delší čas. S ohledem na to, že drtivá většina soudců se nepotýká s kárnými žalobami kvůli tomu, že by při nějakém nežádoucím jednání byli příliš horliví, můžeme většinu českých soudců označit za zdrženlivé.⁶¹ Setkáváme se však i s případy opakovaných kárných řízení a opakovaných prohrěšků soudců, kteří sebekontrolu postrádají. Nechvalně známým se častými prohrěšky stal soudce Miroslav Čapek. Nedávno svým počináním (účastí na oslavě podnikatele v době koronavirové pandemie) přiměl předsedu svého soudu k další kárné žalobě (soudce v minulosti čelil již kárným žalobám⁶² a několika výtkám předsedy soudu). O tom, že není zdrženlivý ani ve svých projevech, svědčí to, že svůj nejaktuálnější prohrěšek barvitě líčil do médií namísto toho, aby se kál či o průběhu události raději mlčel.⁶³

Nedostatek zdrženlivosti se může projevat i tak, že soudce neodolá pokušení využít výhodu, kterou mu jeho postavení skýtá. V jednom případě šlo o to, že soudce kontaktoval exekutora, který měl vést exekuci proti soudcovu synovi. Exekutor poté exekuci zastavil a soudce se až pak vyloučil z věci pro podjatost.⁶⁴ V jiné věci zase soudce opakovaně naléhal na svého kolegu, aby vyslechl svědka, a snažil se kolegu přesvědčit o tom, že celá věc je vykonstruovaná.⁶⁵ V obou případech se soudci snažili ovlivnit výsledek řízení, v němž však nijak figurovat neměli.

⁵⁷ BARAK, A. *The Judge in Democracy*, s. 110.

⁵⁸ Bulvární média na celou situaci upozorňovala a pozastavovala se nad tím, že tato soudkyně má rozhodovat rodinně-právní spory. Soudkyně nebyla v článcích vykreslena jako osoba na svém místě. Nelze tedy hovořit o tom, že by svým příkladem přispěla k posílení důvěry v justici. Nic na tom nemění ani to, že někteří účastníci internetových diskusí měli pro soudkyni pochopení (nutno podotknout, že zpravidla nepohlíželi na tuto ženu jako na soudkyni). Srov. například: Nahá Volopichová. Kvůli jejím prsům se změnil zákon. In: *Blesk.cz* [online]. 26. 3. 2010 [cit. 2021-10-18]. Dostupné z: <<https://promuze.blesk.cz/clanek/pro-muze-holky/133779/naha-volopichova-kvuli-jejim-prsum-se-menil-zakon.html>>.

⁵⁹ Kdyby soudce postrádal u této činnosti emoční či motivační složku, bude bez výčitek a záměrně jednat aktivisticky a bez zábran. V takovém případě asi není třeba diskutovat o tom, že nejedná tak, jak by dobrý soudce jednat měl.

⁶⁰ Ostatně stejně jako v případě jakéhokoliv jiného činnostního jednání.

⁶¹ Tomáš Friedel píše o „andělských povahách“ soudců. Z jeho zkoumání kárných provinění v letech 2008–2014 vyplynulo, že bylo úspěšných „pouze“ 63 kárných žalob (při celkovém počtu cca 3000 soudců na českých soudech). Na tomto výsledku má ale svou zásluhu právě i zdrženlivost kárných soudců při posuzování sporných činů obžalovaných soudců. Viz FRIEDEL, T. *Jak čeští soudci (ne)smí jednat? Praxe kárného senátu ve věcech kárných řízení se soudci v letech 2008–2014*, s. 21.

⁶² Rozhodnutí kárného senátu NSS ze dne 20. 5. 2015, čj. 13 Kss 1/2015-112, a ze dne 2. 11. 2016, čj. 13 Kss 5/2016-75.

⁶³ DIMUN, P. Předseda teplického soudu chce soudce Čapka zbavit taláru. In: *Česká justice* [online]. [cit. 2021-08-24]. Dostupné z: <<https://www.ceska-justice.cz/2021/07/predseda-teplickeho-soudu-chce-soudce-capka-zbavit-talaru/>>.

⁶⁴ Rozhodnutí kárného senátu ze dne 19. 10. 2011, čj. 11 Kss 1/2011-131.

⁶⁵ Rozhodnutí kárného senátu ze dne 10. 5. 2012, čj. 13 Kss 13/2011-169.

Když se soudce takto chová, nezůstává „jen“ u toho, že není zdrženlivým (a tedy dobrým) soudcem. Lidé si v návaznosti na to nutně musejí klást otázku: Proč bychom měli věřit, že soudnictví funguje nezávisle, nestranně a spravedlivě, když ti, kteří ho vykonávají, nectí pravidla a jde jim jen o vlastní zájmy? Soudci se proto nesmějí nechat zlákat vidinou vlastního prospěchu, ale vykonávat svou funkci zdrženlivě, aby se důvěra veřejnosti v justici nevytrácela.

4. „Srozumitelný“ soudce

Poslední ctností, kterou v tomto článku zmíním, je schopnost vyjadřovat se srozumitelně. Chci se jí tu alespoň krátce věnovat proto, že některé její projevy nejsou vždy brány v potaz a není na ně tedy ani kladen dostatečný důraz. Přitom je to právě srozumitelnost, která soudcům může usnadnit to, aby jejich práce a úsilí rozhodovat spravedlivě byly veřejností co nejlépe vnímány.⁶⁶

Srozumitelné vyjadřování je i určitým druhem ohleduplnosti.⁶⁷ To znamená, že člověk bere ohledy nejen na sebe, vlastní zájmy a potřeby, ale také (a někdy hlavně) na ostatní lidi, věci či zájmy. Soudci nemá jít jen o to, aby měl svou práci hotovou (aby ukončil jednání či dopsal rozsudek). Mělo by být jeho cílem, aby byla jeho práce přijata a pochopena těmi, kterým je určena. Soudce svou srozumitelnost může projevovat různě. Velmi dobrým příkladem srozumitelnosti soudce může být jeho způsob komunikace s účastníky. A to nejen ústní při jednáních,⁶⁸ ale i písemná, ať už v průběhu řízení či na jeho konci: při psaní rozhodnutí. Soudce by neměl dopustit, aby se účastníci řízení nemohli jednoduše seznámit s tím, co jim soudce chce sdělit. To se bohužel může snadno stát, když se soudce nevyjádří dostatečně srozumitelně.

Důvodů, proč se soudci nevyjadřují srozumitelně, může být víc. Soudce nemusí být srozumitelného vyjadřování intelektuálně schopen a může být limitován nedostatečnou znalostí jazyka i chabými odbornými znalostmi. Snaží-li se tyto své nedostatky zastříť složitými obraty a větnými konstrukcemi, nejenže se ani neblíží schopnosti srozumitelně se vyjadřovat, ale postrádá další, pro soudce zcela nezbytné vlastnosti, jako například čestnost, pravdivost⁶⁹ i odbornou zdatnost.⁷⁰ Nedostatečná srozumitelnost tak v případě takového soudce není zdaleka jediným důvodem, proč jej nemůžeme označit za dobrého soudce.

Totéž by se dalo říct v případě, že soudce nechce přiznat skutečné důvody svého rozhodnutí, nebo se snaží dospět k závěru, který text zákona neumožňuje. Lawrence M. Solan se domnívá, že soudce se občas vyjadřuje záměrně nesrozumitelně tehdy, když by rozhod-

⁶⁶ Jak známo, „nestačí, když je spravedlnosti učiněno zadosť. Musí být také vidět, že spravedlnost byla zajištěna.“ Je to naprosto stěžejní pro důvěru veřejnosti v soudní systém a jeho fungování.

⁶⁷ S tím souvisí i požadavky Soudcovské unie, že soudcův projev má být kultivovaný a jeho mediální vystupování má být důstojné. Srov. SUDCOVSKÁ UNIE ČR. *Otevřený soubor etických dilemat*. Odst. IV. Důstojnost, body 1 a 8.

⁶⁸ Při jednáních by se měl soudce nejen srozumitelně a samozřejmě slušně vyjadřovat, ale měl by kontrolovat i své neverbální projevy. Soudci svou řečí tělo mohou naznačovat svůj postoj k účastníku řízení, a tím ho dostat do nepříjemné situace. V podstatě mu tím nastaví nerovné podmínky vůči protistraně a ohrožují tak i svou nestrannost. Srov. MARCOTTE, P. Body language: Do judges give silent cues? *ABA Journal*. 1986, č. 7, s. 30.

⁶⁹ Aharon Barak je přesvědčen, že důvěra veřejnosti roste, když je jí sdělována ze strany justice pravda. Srov. BARAK, A. *The Judge in Democracy*, s. 112.

⁷⁰ Proto je důležité, aby se soudce snažil prohlubovat i své odborné znalosti. Srov. Soudcovská unie ČR. *Otevřený soubor etických dilemat*. Odst. VI. Odbornost.

nutí čistě podle textu zákona vedlo k nespravedlivému řešení situace.⁷¹ Otázkou je, zda je toto jednání skutečně správné. Domnívám se, že ne. S takovou situací se lze zpravidla vypořádat zdařilou argumentací za pomoci nepsaných principů a zásad. I v těchto případech soudci postrádají nejednu potřebnou soudcovskou ctnost (mj. i odvahu přiznat své skutečné důvody) a také motivaci k tomu, aby se o srozumitelnost alespoň pokusili.

I když je cílem soudců vyjadřovat se srozumitelně, aby byla justice pro veřejnost přístupná, a tedy i důvěryhodná (nikoliv nahodilá),⁷² není výjimkou, že se jim tento cíl nedaří naplnit. Srozumitelné vyjadřování je druh dovednosti, která není každému soudci vlastní a která se nezískává snadno a rychle. Právní texty, a tedy i rozhodnutí, proto nezřídka postihuje určitý neduh. Jsou plné krkolomných souvětí, cizích výrazů, které však lze snadno sdělit i česky, mnohdy jsou delší, než je nutné, a kvůli tomu jsou i méně přehledné. Právní jazyk není občas z povahy věci jednoduchý. Obsahuje řadu neurčitých pojmů, bez nichž se zkrátka právo neobejde. Není však nutné dělat jej ještě složitější. Proč říkat „*inter alia*“, když lze napsat „*mimo jiné*“? Proč „*condicio sine qua non*“, když se dá říct „*nezbytná podmínka*“?⁷³ Neprávník českým výrazům jistě porozumí mnohem lépe. Chápeme-li výkon soudcovské funkce jako určitou službu lidem ve společnosti, pak by měl soudce dbát i na to, aby byla tato služba lidem srozumitelná. Díky tomu totiž bude justice pro veřejnost přístupnější a důvěryhodnější,⁷⁴ a tak bude moci lépe plnit svou funkci.

Závěr

Tento článek pojednával o tom, jak lze na funkci soudce pohlížet z hlediska etiky ctnosti. Zamyslela jsem se nad tím, jaký by měl být dobrý soudce. K tomu bylo nejdříve zapotřebí vysvětlit, co si představuji pod pojmem „dobrý“. Následně jsem představila tři různé ctnosti (odvahu, zdrženlivost a srozumitelnost vyjadřování), s jejichž pomocí může soudce svou funkci vykonávat dobře, a být tak nazýván „dobrým“ soudcem.

Ctnost odvahy, zdrženlivosti a srozumitelného vyjadřování jsem pro účely tohoto textu vybírala systematicky a podle logických kritérií (na jaké úrovni soudcovy osobnostně profesní cesty se nejvíce uplatňují a jak se projevují ve prospěch lepšího výkonu soudcovské funkce i celého systému). Nutno ale přiznat, že jde čistě o můj výběr. Jiní autoři mohou přijít s jinými, dalšími příklady soudcovských ctností. Tím však nijak nemusejí být zpochybněny myšlenky tohoto textu. Jen může být kladen důraz pro změnu na úplně jiné charakterové rysy a vlastnosti, kterým by se tak dostalo více pozornosti. Domnívám se, že je vždy lepší diskutovat alespoň o nějakých vybraných, dobře zdůvodněných ctnostech a postupně debatu o nich prohlubovat, než ji vůbec nevést.

⁷¹ SOLAN, L. M. *The Language of Judges*. Chicago: University of Chicago Press, 1993, s. 62.

⁷² Podle Terezie Smejkalové je srozumitelnost soudních rozhodnutí velmi důležitá pro legitimitu justice jako celku. Ta se odvíjí od toho, jak je lidem přístupná a zda nepůsobí její rozhodnutí nahodile. Viz SMEJKALOVÁ, T. Srozumitelnost práva. *Právník*. 2013, č. 5, s. 463.

⁷³ GARNER, B. A. *Právní psaní srozumitelným jazykem*. Brno: Nugis Finem Publishing, 2021, s. 67.

⁷⁴ Ukazuje se, že lidé více věří tomu, čemu rozumějí. Dobře se to projevuje na průzkumech důvěry v instituce EU. Srov. ČT24: Proč Češi nevěří EU? Stále ještě nerozumí tomu, jak funguje, míní Vladimír Špidla. In: *Česká televize* [online]. 29. 4. 2016 [cit. 2021-10-18]. Dostupné z: <<https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/1770976-proc-cesi-neveri-eu-stale-jeste-nerozumi-tomu-jak-funguje-mini-vladimir-spidla>>, nebo o tom leccos vypovídá citát Karla Čapka: „*Nevěř tomu, čemu nerozumíš, ale nezavrhuj, cos neprozkoumal.*“

Všechny zmíněné ctnosti mají své specifické projevy, každou je nutno chápat v určitém kontextu. Také je různě obtížné u každé z nich rozeznat, zda právě tuto ctnost soudce má, či zda v souladu s ní jedná. Společně však přispívají k tomu, aby soudce mohl co nejlépe plnit své povinnosti a rozhodovat nezávisle, nestranně, spravedlivě, a aby nepodryval důvěru veřejnosti v justici. Důvěra veřejnosti je totiž stěžejní pro to, aby justice fungovala dobře. K tomuto cíli by se proto soudci měli snažit soustředit své úsilí a ctnosti, které mají nebo se je snaží získat či napodobit.

Článek měl za cíl přiblížit etiku soudců z pohledu etiky ctnosti, kterou však chápu teleologicky (tj. ctnostný soudce musí podle mě přispívat svými činy ke konkrétnímu cíli: funkčnosti justice). Domnívám se, že jde o vhodný příspěvek do širší debaty o profesně-etických otázkách soudců. U etiky ctnosti se více než u jiných etických teorií nabízí využití například při výchově a vzdělávání budoucích soudců. Etika ctnosti umožňuje učení nápodobou morálních vzorů, což může být nejen vhodné, ale i dosti efektivní.

Nejde-li nám o budoucí soudce a jejich výchovu, může tento přístup komplikovat to, že není vždy snadné rozpoznat, z jakých pohnutek soudce jedná a zda skutečně má určité charakterové rysy. Pro to, abychom soudce považovali za ctnostného, to nemusí být problém, je-li soudce motivován snahou učinit vše pro dobré fungování justice, a nikoliv sobeckými zájmy. V opačném případě nezbývá než doufat, že pravda vyjde najevo nejpozději tehdy, když se soudci soustavně nebude dařit těmito sobeckými kroky podílet na funkčnosti justice tím, že bude podryvat důvěru veřejnosti v ni. Snad se i tento článek stane součástí širší diskuse, která přispěje k tomu, aby se tak dělo co nejméně.

What Virtues should the Good Judge have?

Jana Stehlíková (<https://orcid.org/0000-0001-5330-9229>)

Abstract: In this paper I deal with the question of what a good judge should be like from the perspective of virtue ethics. I believe a good judge should aspire to support the functionality of the justice. Judicial acts and speeches express the goodness of a judge. With the help of these I try to demonstrate that courage, self-restraint and ability to express oneself understandably and clearly are important judicial virtues. Each of them helps a judge and the justice itself look trustworthy. Public confidence in justice is essential to the functionality of the justice. That is why judges should aim for these character traits as soon as they prepare to take office and for the whole time they hold it.

Keywords: virtue ethics, good judge, the functionality of the justice, public confidence in the justice, courage, self-restraint, understandable expression, education of judges